

Preek Matteüs 2:1-12, Lukas 2:1-20

Kermis of kerstmis?

Broeders en zusters,

We mogen het weer vieren vandaag. De geboorte van Jezus. Zijn komst naar deze aarde. Zo u wilt, de verjaardag van Jezus. Maar wat hebben wij er van gemaakt, die viering van zijn geboorte. Nee, nu wil ik het eens niet hebben over onze kerstmarkten, kerstmannen, kerstbomen, kerstballen, kerstmaaltijden, en zo..... Dat die dingen niets te maken hebben met kerst zullen we zo langzamerhand wel weten. Trouwens, is het u ook weer opgevallen dat onze kerstprullaria nog van geen kredietcrisis willen weten?..... Nee, ik heb het over het verhaal zelf. Want ook over het verhaal zelf is gigantisch veel gefantaseerd. En heel veel van die fantasieën hebben we klakkeloos overgenomen en we merken niet of nauwelijks dat de bijbel er zelf niets van zegt.

Dat begint al met het tijdstip. Omdat wij ons kerstfeest vieren in de winter, als de dagen op zijn kortst zijn, veronderstellen wij dat de geboorte van Jezus ook wel rond deze tijd gebeurd moet zijn. We zingen het zelfs: *“midden in de winternacht ging de hemel open”* en het overbekende *“de herdertjes lagen bij nachte”* eindigt met de zin *“het liep tegen het nieuwe jaar”*. Wat we ons dan niet realiseren is dat de christelijke kerk de eerste drie eeuwen helemaal geen kerst vierde. Pas toen ook de Germanen overgingen tot het christelijk geloof, is het Germaanse midwinterfeest gekerstend. Er werd een christelijke betekenis aangegeven. Op zich wel slim natuurlijk. Zo voorkwam je wel dat de Germanen doorgingen met hun heidense feesten. Je gaf ze gewoon een christelijk feest op hetzelfde tijdstip. Want feestvieren zouden ze toch wel blijven doen tijdens die donkere dagen aan het eind van het jaar. Als in de dagen van Jezus' geboorte keizer Augustus het bevel geeft voor een volkstelling, waarvoor ieder naar zijn eigen stad moest gaan, dan is het niet bepaald voor de hand liggend dat die volkstelling wordt georganiseerd midden in de winter. En bovendien is het ook niet te verwachten dat de herders in de winter 's nachts op het veld bleven. Het tijdstip is dus al het eerste vraagteken in ons kerstverhaal.

Het tweede vraagteken is de plaats waar de geboorte van Jezus plaatsvond. Ik bedoel niet Bethlehem, dat is wel duidelijk. Maar van jongs af aan horen wij vertellen

over het kindje in de stal van Bethlehem. Maar ons Evangelie vertelt nergens over een stal. Het Lukas Evangelie vertelt dat er geen plaats was in de herberg, dat klopt. En het kind werd in een voerbak gelegd, een kribbe, een trog, dat klopt ook. Maar met die gegevens moeten we het doen. Maar daarmee is nog niet gezegd dat Jezus in een stal het levenslicht zag. Want stelt u zich nu eens voor dat er vanavond een vrouw met weeën bij u op de stoep staat. We zouden die vrouw toch binnenlaten en zo goed en kwaad als het ging meewerken aan de geboorte. En waar leg je dat kind dan in als je geen wieg meer hebt. Waarschijnlijk zou ik de wasmand gepakt hebben of zo, en daar een bedje van gemaakt hebben. Zo zullen de mensen die Jozef en Maria opvingen wel een kribbe hebben verbouwd tot wiegje, maar dat wil nog zeggen dat het hele gebeuren in een stal plaatsvond. In het gastvrije middenoosten zou het toch een aanfluiting zijn als een hoogzwangere vrouw in een beestenstal bevallen moest. Het is in ieder geval zeker dat op het moment dat de wijzen uit het Oosten verschenen Jezus zich in een huis bevond. Dus al die afbeeldingen met wijzen en herders tegelijk in de stal is al helemaal onjuist.

Maar laten we eerst nog eens verder kijken naar die stal en onze gedachten daarbij. We veronderstellen dat de hoogzwangere Maria haar tocht naar Bethlehem op een ezeltje heeft gemaakt, maar daar zegt de tekst niets over. Er staat alleen dat Jozef en Maria vanuit Nazareth naar Bethlehem gingen. Als u in het bezit bent van een kerststalletje dan kan het haast niet anders dan dat er ook een ezel en een os bij staan. In onze beleving horen die er helemaal bij. Die ezel zou dan van Jozef kunnen zijn en waar die os vandaan komt is weten we niet. Maar onze beschrijvingen in Lukas en Mattheüs van Jezus' geboorte zeggen er niets over. Weet u waar die os en die ezel echt vandaan komen? Die komen uit het bijbelboek Jesaja: *een rund kent zijn eigenaar en een ezel de krib van zijn meester, maar Israel heeft geen begrip, mijn volk geen inzicht. (1:3)* De christelijke kerk heeft de os en de ezel toegevoegd aan de kerststal als een sneer aan het adres van Gods volk Israel. Zelfs de os en de ezel herkennen hun meester Jezus, maar Israel heeft er niets van gesnapt, zij wezen hun Messias af. Dus ook die os en de ezel hebben niets met het echte kerstverhaal te maken.

Nog een vraagteken. Hoeveel wijzen uit het oosten zijn er? Hoe mooi waren de platen niet in de kinderbijbels van de drie mannen, die hooggezeten op hun kamelen, onder de nachtelijke hemel Bethlehem naderden. Is het u ook opgevallen dat in het

Schriftgedeelte van vandaag helemaal niet gesproken wordt over drie wijzen, en ook niet over kamelen trouwens. De Rooms Katholieke kerk heeft zelfs een feestdag 'drie koningen' ingesteld. Dat aantal drie is afgeleid van de drie geschenken, goud, wierook en mirre. En de namen Caspar, Melchior en Balthasar zijn pas in de 7^e eeuw na Christus verzonnen. Het aantal wordt in de bijbel niet genoemd en er wordt ook niet over koningen gesproken, trouwens.

Als je vanuit Jeruzalem een rechte streep trekt naar het Oosten, dan kom je uit in Babel. We mogen aannemen dat de wijzen daar vandaan kwamen. De NBV heeft het niet over wijzen maar over magiërs. En dat is ook de letterlijke vertaling van het Griekse woord in de grondtekst. We hebben dus helemaal niet met koningen te maken maar met sterrenkundigen, astrologen uit Babel. Daar hebben we niet bepaald positieve associaties bij. Denkt u maar aan Deuteronomium 18:10: *onder u zal niemand worden aangetroffen die waarzeggerij pleegt, geen uitlegger van voortekenen, of tovenaars....* En ook Jesaja 47:13: *...laten nu opstaan en u redden, zij die de hemel indelen, die de sterren waarnemen, die maand voor maand doen weten wat u overkomen zal....* Het is net alsof je bij de kapper of de tandarts de Story zit te lezen. De wijsheid van Babel is nog altijd springlevend. Elke horoscoop is een rechtstreekse erfenis van de magiërs uit Babel die op reis gingen naar Bethlehem en ook van de geleerden die in de tijd van Daniël niet in staat waren de droom van Nebukadnezar uit te leggen.

Nu kan de invloed van Joodse ballingen die honderden jaren in Babel hebben geleefd en de invloed van Daniël in het bijzonder best van grote invloed zijn geweest op de magiërs in Babel. Die droom van Nebukadnezar over dat beeld met dat gouden hoofd, met borst en armen van zilver, buik en lendenen van koper, benen van ijzer en voeten van ijzer en leem eindigt immers met een steen die het beeld omver gooit. De God van Israel gaat een koninkrijk oprichten dat nooit vergaat. Reken maar dat er over die droom en de uitleg ervan nog lang is nagesproken in Babel. Na dat rijk van Babel, zijn er al weer verschillende wereldrijken geweest en verdwenen. De Perzen, de Grieken en nu de Romeinen. Wie weet, zijn dankzij deze droom de ogen in Babel nu op Israel gericht. Op welke manier deze magiërs uit de sterren hebben opgemaakt dat die Koning geboren was, weten we niet. Wat we wel weten is dat ze, zodra ze het waarnamen in de sterren, op weg zijn gegaan.

Nu heb ik net de beide verslagen van Jezus' geboorte gelezen uit Matteüs en uit Lukas. Die twee verhalen zijn nog niet zo heel makkelijk in chronologische volgorde te zetten. Vaak wordt veronderstelt dat de wijzen uit het Oosten in de kraamtijd op bezoek kwamen bij Jozef en Maria. Maar vanaf het moment dat de wijzen in Bethlehem geweest waren was het daar voor Jezus en zijn ouders niet meer veilig en moeten ze vluchten naar Egypte. En toch wordt Jezus volgens het Lukas Evangelie aan de Here God voorgesteld in de tempel nadat de dagen van de reiniging voorbij waren. Volgens Leviticus 12 is een vrouw zeven dagen onrein na de bevalling. Dan op de achtste dag wordt haar zoon besneden en vervolgens zal de vrouw nog drieëndertig dagen onrein zijn. Totaal is een vrouw die van een zoontje bevalt dus ongeveer veertig dagen onrein. Lukas zegt dat Jozef en Maria na die veertig dagen naar de tempel zijn gegaan in Jeruzalem om een offer te brengen en ook om hun zoon aan de Here voor te stellen. Waarschijnlijk hebben ze toen ook het losgeld moeten betalen wat jonge ouders voor hun eerstgeboren kind moesten betalen. Alle eerstgeborenen behoorden God toe. Maar in plaats van die eerstgeborenen heeft God de stam van de Leviëten aangesteld om dienst te doen in de tempel. Het losgeld van de eerstgeborenen werd aan de Leviëten gegeven, zodat zij vrijgesteld konden blijven van arbeid. Omdat Jeruzalem onveilig was vanwege Herodes, en je uit het evangelie van Matteus de indruk krijgt dat Jozef en Maria hals over kop zijn gevlucht naar Egypte is de volgende reconstructie het meest voor de hand liggend.

Jezus werd geboren in Bethlehem, waarschijnlijk bij mensen thuis. Diezelfde nacht verschenen er engelen aan de herders in het veld. Zij kregen te horen dat ze een kind zouden vinden, liggend in een kribbe, gewikkeld in doeken. Over een stal wordt niets gezegd. Diezelfde nacht zijn de herders op zoek gegaan en hebben het Kind gevonden en aanbeden. Acht dagen na z'n geboorte is Jezus besneden. Drieëndertig dagen later, toen de veertig dagen van de onreinheid voorbij waren, zijn Jozef en Maria naar Jeruzalem gegaan, naar de tempel om het losgeld te betalen en de offers te brengen. Daarna zijn ze teruggegaan naar Bethlehem. Waarschijnlijk hebben ze daar ongeveer twee jaar gewoond. Want Herodes vroeg aan de magiërs uit het oosten nauwkeurig na wanneer zij de ster gezien hadden. Vervolgens laat hij alle jongetjes van twee jaar en jonger ombrengen. Goed mogelijk dat het kind Jezus al ongeveer twee jaar oud is als de magiërs uit het Oosten verschijnen. Vervolgens zijn Jozef en Maria naar Egypte gevlucht met hun kind en pas na de dood van

Herodes kwamen ze terug en vestigden ze zich in Nazareth. Lukas maakt dus in zijn evangelie een hele grote sprong in de tijd als hij veronderstelt dat Jozef en Maria nadat ze in de tempel zijn geweest in Nazareth gaan wonen. Hij slaat de gebeurtenissen met de magiërs uit het oosten, de kindermoord, de vlucht naar Egypte en de dood van Herodes over.

Ik hoop dat ik jullie niet heb teleurgesteld door heel wat romantiek rondom het kindje in de kribbe te nuanceren. Het is ook niet mijn bedoeling om de feestvreugde te temperen. Maar het kan naar mijn idee geen kwaad om de feiten eens op een rijtje te zetten en de werkelijkheid te ontdoen van de franje die door mensen zijn aangebracht. Het is geen kermis maar kerstmis. God kwam als mens op aarde, reden genoeg om feest te vieren. Maar die komst roept ook reacties op. Dat was toen al en dat is nu niet anders.

De eerste reactie die we tegenkomen is die van Herodes. Hij wijst Jezus radicaal af. Een nieuwe Koning is een bedreiging voor zijn positie. Daarnaast zien we het Joodse sanhedrin. Zij wisten heel goed wat de bijbel leerde over de Messias. Hij zou geboren worden in Bethlehem. Maar toch reageerden zij onverschillig. En gelukkig zijn er ook mensen die gelovig reageren. De magiërs uit het heidense Babel, maar ook de herders uit de velden van Efratha. Niet de mensen die wij zouden uitkiezen. Deze onverwachte volgorde, de eersten zullen de laatsten zijn en de laatsten zullen de eersten zijn, lijkt een terugkerend patroon door de bijbel heen. Dat begon dus al bij de geboorte, toen God ervoor koos om heidense afgodendienaars en herders, die in die tijd niet mochten getuigen in een rechtszaak vanwege hun onbetrouwbaarheid, getuige liet zijn van de geboorte van Zijn Zoon.

Drie reacties: afwijzing, onverschilligheid en aanvaarding.

De geboorte van Jezus vieren. Het lijkt wel een wereldwijd feest. Maar met alle respect: voor afwijzers en onverschilligen is er toch niets te vieren?

“Ik verkondig u grote blijdschap, u is heden de Heiland geboren” zei de engel tegen de herders. Maar wat nu als je die Heiland afwijst, zoals Herodes deed? Ook vandaag kom je ze tegen, mensen die net als Herodes maar al te goed weten dat het volgen van Jezus je wat kost. Er zit een prijskaartje aan. Het kost je alles! Bekerings is een overgave. Het stuur van je leven overgeven aan Jezus. Niet ikzelf ben de baas,

maar Jezus mag het voor het zeggen hebben. Herodes wou zelf koning blijven. En ook vandaag zijn er mensen genoeg die denken zelf de touwtjes in handen te kunnen houden. En zoals Herodes het Kerstkind geen plaats gunde onder de zon en daarom voor de zekerheid alle kleine jongetjes in Bethlehem liet doden, zo gunnen deze mensen het Kerstkind geen plaats in hun leven en bannen Hem zover mogelijk uit hun gedachten en wensen niet met Hem te maken te hebben.

En wat deze mensen niet door hebben is dat er hierdoor een leegte ontstaat die door niets en niemand kan worden ingevuld. Soms wordt die leegte ervaren en omdat je er niet mee om kunt gaan word je depressief. Daar lenen de donkere dagen voor kerst zich uitstekend voor. Anderen vullen die leegte op met surrogaat. Plat vermaak, het jagen naar bezit, of het vluchten in een verslaving. Allemaal manieren die geen echte bevrediging geven, het is namelijk nooit genoeg. Die lege plek kan echt alleen maar door de Here Jezus opgevuld worden.

Bij mensen die het Evangelie geen plek gunnen in hun leven is het verzet duidelijk op te merken. Maar bij die tweede groep is het veel subtieler. De onverschilligen. Net zoals het Sanhedrin weten ze wel wat er in de bijbel staat, maar het brengt hen niet in beweging. Men weet wel dat de Messias geboren is, men weet wel dat Hij geleefd heeft en zelfs is opgestaan uit de dood. En misschien komt Hij zelfs wel terug. So what? Ik leef vandaag. Die fanatieke kerkmensen moeten niet zo moeilijk doen. Als zij regelmatig naar de kerk gaan, hun bijbel bestuderen en bidden, prima, maar daarom hoef ik dat toch nog niet. Ik leef toch goed. Ik ben niet slechter dan de andere mensen. Oké, ik zie niet zo vaak een kerk van binnen, maar ik doe geen vlieg kwaad. Maar Jezus volgen, Hem toelaten in je leven, jezelf aan Hem overgeven.... Ik ben toch gedoopt.....en mijn oma ging altijd naar de kerk....dan zal het mij toch ook wel goed komen.

Bij de confrontatie met het Kerstkind gingen de magiërs op reis. Vanuit het verre Babel naar Bethlehem. Het Kerstkind zette hun in beweging. Ook de herders kwamen in de benen en lieten hun schapen even voor wat ze waren. Wat het zwaarst is moet het zwaarst wegen. Ook wij vieren vandaag Kerst. Ik heb geprobeerd de kermis rondom kerstmis even aan de kant te schuiven. En wat dan overblijft is het Kerstkind zelf. Jezus. U is heden de Heiland geboren. Een blijde Boodschap. Maar ook een Boodschap die om reactie vraagt. Kom je in de benen? Laat je het

heidendom in Babel achter je en ben je bereid op je knieën te gaan bij de kribbe. Ben je bereid op je knieën te gaan bij het kruis. Want dat Kind in de kribbe, werd een Man van smarten. En die man van smarten komt terug als de Koning der koningen. Buig je knieën voor Hem, want zonder deze Jezus is je Kerst mis!

Amen